

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

Проект: № BG05M9OP001-4.001-0089 „Гласът на децата“,
ОП „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020

МЕТОДИКА ЗА СЪЗДАВАНЕ НА ПРОТОТИП НА СОЦИАЛНА ИНОВАЦИЯ

„Родители, вие можете да повлияете. Разговаряйте с детето си“

гр. Русе

2018г.

Методиката е разработена в рамките на проект № BG05M9OP001-4.001-0089 „Гласът на децата“, финансиран по ОП „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 с бенефициент Сдружение „Еквилибриум“

Съдържание

I.	Въведение	4
II.	Проучване на социална иновация и обмен на добри практики от Италия	5
III.	Ранното детско развитие и необходимостта от въвеждане на социални иновации	7
IV.	Социална иновация 1 – Работа във фокус групи	10
	4.1.Дефиниция, отличителни белези и особености	10
	4.2.Въвеждане на социална иновация „фокус групи“ с 10 стъпки	14
V.	Социална иновация 2 – Мотивационно интервюиране	19
	5.1.Същност, характеристики и особености	19
	5.2.Въвеждане на социална иновация „мотивационно интервюиране“	20
VI.	Социална иновация 3 – Имплементиране на иновативни методи за ранна намеса	24
	6.1.Библиотека за играчки „Учим чрез игра“	24
	6.2.Въвеждане на социална иновация „Библиотека за играчки „Учим чрез игра“	25
	6.3.Клуб „И аз бях дете“ – описание	26
	6.4.Въвеждане на социална иновация „Клуб „И аз бях дете“	27
VII.	Заклучение	27

I. ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящият документ е разработен по проект № BG05M9OP001-4.001-0089 „Гласът на децата“ с бенефициент Сдружение „Еквилибриум“, финансиран по процедура № BG05M9OP001-4.001 „Транснационални и дунавски партньорства за заетост и растеж“, ОП „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020. Дейностите по проекта са свързани с ранната намеса при развитието на децата от ромски семейства. Те кореспондират на Инвестиционен приоритет 7 „Социално-икономическа интеграция на маргинализирани общности като ромите“, както и на програмата.

Социалните иновации, които ще бъдат трансферирани, са три и са обвързани методически в един иновационен модел:

- Фокус групи;
- Мотивационно интервюиране;
- Иновационни методи за ранна намеса.

Пряката целева група по проекта са 30 родители с деца от 0 до 5 години и техните деца на тази възраст. Непряката целева група са всички заинтересовани страни (метни власти, институции, НПО, доставчици на социални услуги), които работят и провеждат политики за социално-икономическа интеграция.

Група експерти и снимачен екип посетиха Анкона – Италия с цел обмяна на опит на иновативни практики по проект „Гласът на децата“. Италианските партньори на „Еквилибриум“ - ИНФАП Марке организираха множество срещи по време на тридневната обмяна на опит с различни структури в областта Марке. Експертите на „Еквилибриум“ също представиха своя опит и практика в областта на ранното детско развитие.

Целта на Методиката е да представи анализ на иновациите, проучени по време на пътуването с цел обмяна на опит, и начините, по които те ще бъдат приложени в кв. Средна кула. Акцентът е поставен върху услугите за ранно детско развитие и изграждане на родителски капацитет сред най-непривилегированите групи в обществото.

II. ПРОУЧВАНЕ НА СОЦИАЛНИ ИНОВАЦИИ И ОБМЕН НА ДОБРИ ПРАКТИКИ ОТ ИТАЛИЯ

За проучването на социална иновация „иновативен модел за ранно детско развитие, включващ фокус групи, мотивационно интервюиране и ранна намеса чрез работа на терен в неформална среда, бе направено работно посещение с цел наблюдение на представители на НПО сектора, работещи на територията на италианската община Кастелфидардо. Чрез провеждане на форум за представяне опита и добрите практики за ранна намеса, упражняван на територията на италианския партньор, посещението допринесе за повишаване капацитета на партньорите и заинтересованите страни по отношение разработването, прилагането, мониторинга и оценката на добри практики и иновативни подходи чрез организация на семинари,

работни дискусии и обучения с цел насърчаване обмена на опит, обмен на информация, добри практики и иновативни подходи между партньорите и другите заинтересовани страни.

Италианските партньори на СНЦ „Еквилибриум“ – ИНФАП Марке организираха множество срещи по време на тридневния обмен на опит с различни структури в обласста Марке:

Организацията „Enfar“ – Марке работи с целеви групи като деца в риск и техните родители, деца, застрашени от отпадане от образователната система и емигранти. Организацията провежда обучения, професионални курсове, изпълнява проекти за социални включване. Специфичните методи за работа с целевите групи са мултикултурни подходи, включващи информация не само за различните етнически групи в Област Марке, но и за различните култури на емигрантските общности. Проект „Недей да се правиш на глупавичък“ обхваща 50 училища от 5-те провинции в Област Марке. Други методи, които използва, са интерактивни, като обучители могат да бъдат родители, учители, доценти. Темите са свързани с превенция и преодоляване на различни форми на насилие и тормоз. Маргинализираните групи, социално слабите и емигрантите често са обект на насилие и тормоз. Чрез обученията се работи в посока на превенция, информираност, социално включване и по-добро разбиране (комуникация) между разнородните групи, живеещи в област Марке.

Организацията „Lega del Filo D’oro O.N.L.U.S.“ работи с деца с увреждания. Добра практика на организацията е диагностициране. Осигурява се подкрепа и обучение на родители на деца с увреждания. Работят с най-тежките случаи в Италия. Центърът е с 50 годишна история. Целта е децата да се справят максимално самостоятелно и да са максимално интегрирани в обществото. Специфичните методи за работа с целевите групи, които използва организацията, е това, че методологията на Центъра стъпва на позитивното. Не се акцентира на негативните аспекти на уврежданията и ограниченията, произтичащи от тях, а точно обратното. Децата и родителите се насърчава да търсят потенциала и силните страни. Стимулират децата към максимална автономност/самостоятелно справяне. Оказват максимална психологическа и емоционална подкрепа. Като социална иновация, която е разработена от организацията, е автономността, мобилността и социалното включване. Организацията провежда мотивационни обучения на родители на деца с увреждания. Изработва индивидуално видео и програма за продължаваща работа и подкрепа вкъщи. Работи с детски градини и училища за социално включване на децата. Работи с природни и подръчни материали.

Организация „Museo tattile statale Omero“ работи с незрящи деца и лица. Наложена от музея добра практика е „Учене чрез игра“ и „Досег до изкуството и културата от ранна детска възраст“. Организацията работи с различни форми на комуникация, съобразени с ограниченията на рисковите групи, дават възможност за изразяване на емоции и сходни преживявания, което е същинското социално включване на маргинализираните групи. „Учене чрез игра“ е добра практика, насочена към

опознаване тактилно на артефактите в музея. Провеждат се приключенски игри в рамките на музея, които провокират любопитството и интереса на децата. Например, децата със завързани очи опознават различни статуи и предмети на изкуството. След това го изработват от глина или го рисуват. В последствие трябва да го разпознаят. Представител/аниматор от музея по забавен и атрактивен начин поднасят информация за съответния предмет. Методите, които използва, са подходящи за деца с различен социален статус, здравословен статус (с увреждания, незрящи, здрави). По този начин се включват равнопоставено, тъй като комуникационните канали са естествено детско любопитство и желанието им да се забавляват.

Фондация „Il Samaritano”, Център „Папа Джовани XXII Onlus” работи с доброволци и младежи с увреждания. Двата центъра са с капацитет 8 и 9 човека. Организацията съществува от 20 години като е стартирала като чисто доброволческа структура. В момента също се стремят да привличат доброволци, като подпомагат процеса на социално включване и интегриране на младежи с интелектуални затруднения. Работата на специалистите и доброволците в насока максимална самостоятелност и включване в трудови дейности води до реално социално включване и интеграция на младежите с интелектуални затруднения, с които работят. Специфичните методи за работа с целевите групи включват ежедневни дейности с младежите с интелектуални затруднения за по – добро качество на живот, базирано на индивидуалните нужди на човека, желанията и възрастта му. Използват методи, включващи:

- музика;
- ръчен труд – има развито социално предприятие за изработка на сватбени бонбониери;
- готварство – има развито социално предприятие за кетъринг.

По този начин младежите са не само изключително интегрирани, социално включени, но и се работи за развиване на корпоративна социална отговорност в областта на Анкона. Като социална иновация на организацията е „трудотерапия – изработване на сватбени бонбониери“. Дейностите включват музикални занимания, развиващи когнитивните и артистичните страни на целевата група. Организацията развива форми на социално предприятие – кетъринг услуги, чрез които целевата група се социализира, активно се включва в живота на общината, интегрира се и развива корпоративната социална отговорност в Анкона. Предлагат се продукти на маргинализирана социална група. Включват се равнопоставено и активно в живота на местната общност.

Като обобщение можем да кажем, че акцентът на италианските практики е върху осъществяване на подкрепа за автономност, мобилност и социално включване на рисковите групи. Методологиите в услугите стъпват на позитивното и силните страни, а не на ограниченията на целевите групи. Стимулират се децата да се справят самостоятелно и в това отношение комуникацията също е изключително важна, така че да бъде съобразена с ограниченията на хората и да предоставя други канали, чрез които тези ограничения да бъдат преодоляни. Ученето чрез игра също е един от основните

елементи в подходите на италианците и както споделя директорът на тактилния музей „Омир“ „Чрез играта и досег с културата от ранна детска възраст, след години и интелигентните и не толкова образованите ще могат да разпознават например статуята на Давид от Микеланжело“. Различните форми на комуникация, съобразени с ограниченията на рисковите групи, дават възможност за изравняване и преживяване на сходни емоции, което е същинското социално включване на маргинализирани групи от хора. Родителите активно и равнопоставено се включват в дейностите с децата, подкрепяни са от специалистите мотивационно и в развитието на умения за стимулиране на децата и в домашна среда и съвместното включване в живота на общността.

Екипът на „Еквилибриум“ анализира как могат да бъдат подкрепени децата от 0 до 5 години и техните родители да развият по-голяма автономност, мобилност, за да подобрят социалното си включване: в разширената общност в Средна Кула, в детската градина, в рамките на културните институции на град Русе.

Какво означава подобрена автономност и мобилност за родителите, които се самоизолират, капсуловат, а някои от майките никога не са излизали от махалата? Основната причина е липсата на увереност и самочувствие поради ограничени познания на българския език, ограничени възможности за развиване на междуличностна и вътреличностна интелигентност, усещане за неадекватност на родителските умения за грижа и възпитание. За преодоляване на тези дефицити е необходимо:

1. Подобряване на комуникацията на български език, умения за проблематизиране на дадена тема и конструктивна дискусия за намиране на решения (ценни при взаимодействие с формалните институции),
2. Подобрена саморефлексия за чувствата, мотивацията и поведението (ценни за общуване и саморегулацията извън рутинния живот в махалата),
3. Подобрена осъзнатост като родители – знания за етапите на детско развитие и подходящи методи за стимулиране и позитивно възпитание (ценни както за самите деца, така и за социалното представяне на родителите извън махалата по отношение взаимодействието им с децата)
4. Придобиване на социална опитност извън махалата (дейности в центъра на квартала и посещение на културни институции в Русе).

За постигането на първа и втора цел, от проучените добри практики ще се използват интерактивни фокус групи и мотивационни интервюта (на организацията „Lega del Filo D'oro O.N.L.U.S.“), а за постигане на трета цел – неформалната игрова форма за учене, която наричаме Клуб „И аз бях дете“: учене чрез правене (на Организация „Museo tattile statale Omero“). Част от дейностите ще се провеждат в помещение в центъра на квартала, като ще има и посещение на културни институции в града – Екомузея, за постигане на четвърта цел.

Какво означава подобрена автономност и мобилност за децата? Това са подобрени езикови умения на български език; достъп до ресурси за игра и изследване,

които имат и връстниците им от широката общност, за развиване на умения и компетентности, чрез които те ще се представят по-добре в детската градина, а в последствие и в училище; разширяване на социалната опитност извън махалата за формиране на нови хоризонти. От проучените добри практики ще се използват: достъп до специализирани ресурси (по модела на „Lega del Filo D’oro O.N.L.U.S.”) и приключенската игра и драматизирано разказване на истории, както и посещение на интерактивния Екомузей (по модела на „Museo tattile statale Omero”), които обединяваме във формат, със заглавие „Библиотека за играчки“.

Дейностите следва да се осъществяват с активното участие на медиатори от общността. Подробеното описание на социалните иновации е разгледано и описано обстойно в следващите глави.

III. РАННОТО ДЕТСКО РАЗВИТИЕ И НЕОБХОДИМОСТТА ОТ ВЪВЕЖДАНЕ НА СОЦИАЛНИ ИНОВАЦИИ

Съгласно Общия коментар № 7 от 2005 г. на Комитета за правата на детето на ООН относно Прилагане правата на децата в ранна детска възраст¹ в различните страни етапът на ранното детство е с варираща горна граница в зависимост от местните традиции и организацията на образователната система.

В препоръчителната дефиниция на Комитета ранното детство може да продължи до навършване на осем години, като обхваща раждането и най-ранните години, предучилищната възраст и дори преходния период при постъпване в училище. В България ранното детство, така както се дефинира от Комитета за правата на детето, традиционно се разделя на два големи подпериода – същинско ранно детство, което включва възрастта от раждането до третата година, и предучилищна възраст – от 3 години до постъпването в училище. Това разделение е отразено и в съдържанието, управлението и институционалните аспекти на политиките, ориентирани към малките деца.

Съвременните разбирания за ранното детство обаче, разглеждат целия този период от раждането (и дори от момента на зачеване) до постъпването в училище в неговата цялост и изискват последователност и приемственост в публичните политики. Постиженията на детето и промените, настъпващи във всеки възрастов етап, влияят върху насоката на развитие в следващия – например овладяването на речта и нейното богатство през първите години е предпоставка за добри образователни резултати на по-късен етап.

Детското развитие е и процес, който има много измерения и включва динамични промени в различни области – физическо развитие и здраве, когнитивно, езиково и социално-емоционално развитие. Процесите, протичащи във всяка една от тези области, са взаимосвързани и неделими от другите. Напредъкът в една област служи като

¹ CRC/C/GC/7/Rev.1, 20 September 2006

стимул за останалите и обратно – изоставането в една област може да доведе до изоставане в други. Поради тези причини политиките следва да бъдат цялостни, последователни, интегриращи широк спектър от заинтересовани страни, инструменти и подходи, добре координирани, синхронизирани и взаимодопълващи се, за да се осигурят оптимални условия за пълноценно развитие на децата – от доброто физическо здраве и психическо благополучие до социалните умения и готовността за учене през целия живот. Те задължително трябва да включват и етапа на бременността, тъй като здравето, емоционалното състояние, начинът на живот и храненето на жената през този период оказват голямо влияние върху потенциала за развитие на детето след раждането.

Макар образователният компонент да е важна детерминанта на програмите за ранно детско развитие, той не е достатъчен. Емоционалната стабилност и чувството на доверие се изграждат също през първите няколко години от живота на детето и по-късно стават основа за всички важни взаимоотношения - с връстници, колеги, партньори и по-възрастни, и дори със собствените деца. Интервенциите, свързани с услуги за ранно детско развитие, са от полза не само за децата, но и за обществото, като не бива да се забравя и икономическият компонент на услугите – по-висока възвръщаемост на ранните инвестиции. **Добрата грижа в детството води не само до повишени когнитивни умения, но и до по-добра социо-емоционална грамотност.** Това на свой ред има за резултат по-добра мотивация за посещение и успеваемост в училище, по-добър социален статус на детето като възрастен и по-ниски разходи за обществото за здравни услуги и правосъдие. От особено значение за намаляване на неравенствата в семейната среда и ранно компенсиране на дефицитите са услугите, насочени към деца от непривилегирани групи – каквато е и целевата група по проекта, върху която ще се приложат описаните в следващите Глави социални иновации.

Фактори, влияещи върху ранното детско развитие

Фактори, които благоприятстват детското развитие:

- добро физическо здраве и двигателна активност;
- пълноценно хранене;
- кърмене;
- сигурна привързаност към значим възрастен;
- образованието на родителите и особено на майката;
- разнообразна среда и възможности за стимулиране на ученето и играта от раждането.

Фактори, които могат да окажат негативно въздействие върху развитието на детето:

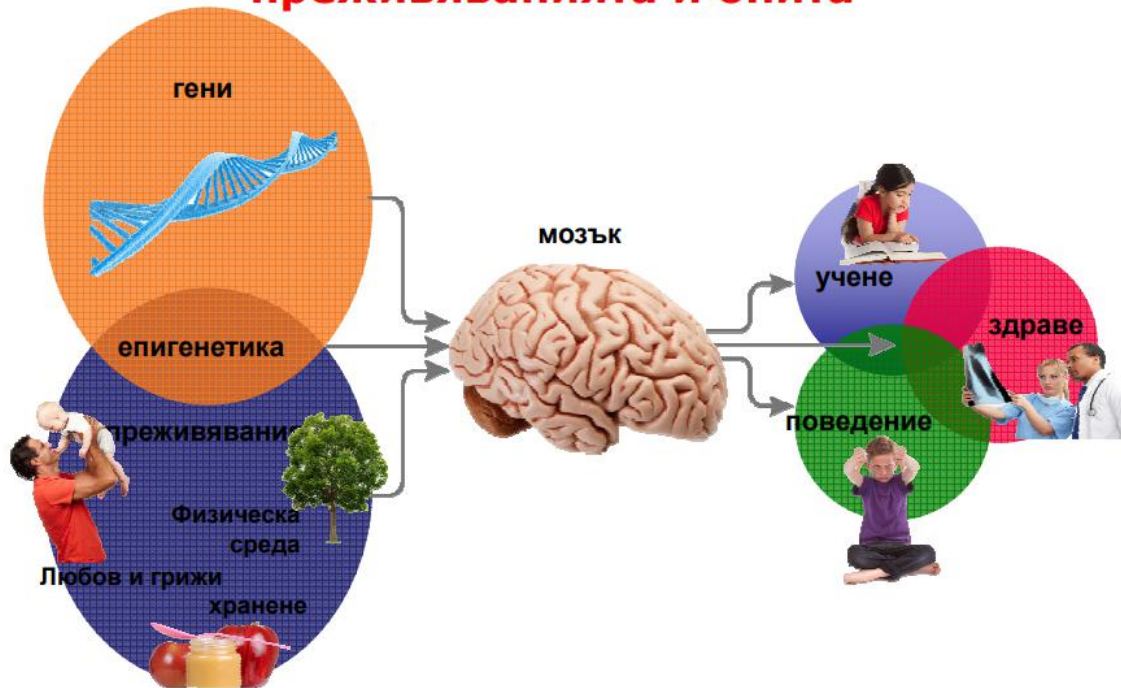
- бедност и нездравословна физическа среда;
- непълноценно хранене;
- ниско тегло при раждане или увреждане;
- рисково поведение на родителите, включително по време на бременността;
- насилие и negliжиране в семейството;
- институционализация;
- нарушения във връзката с майката или груг значим възрастен (например поради депресия на майката);
- липса на подкрепяща социална среда.

Изследванията на човешкия мозък през последните години допринасят много за разбирането на механизмите, които са в основата на развитието през ранното детство. Те извеждат този период от живота като особено значим за формиране на важни мозъчни функции и психични процеси с влияние върху здравето, поведението и ученето не само през детството, но и през целия живот на човека. В своето комплексно влияние генетичните предпоставки, средата и ранният опит на децата във взаимодействието със заобикалящия свят формират развиващия се мозък.

Още преди раждането на детето и в първите месеци от периода на същинското ранно детство се забелязват изключително интензивни промени в мозъчната дейност. Въпреки че при раждането процесът на формиране на мозъчните клетки е почти завършен, изграждането и съзряването на неврални връзки се извършва основно в периода на ранното детство.

Скоростта на създаване на комплексни неврални връзки и вериги е изключително висока, като през първите 2 до 3 години от живота на детето всяка секунда се изграждат по около 700 връзки. До третата година от развитието на малките деца мозъкът достига приблизително 80% от теглото на мозъка на зрелия индивид. Ключов фактор в процеса на изграждане и съзряване на неврални вериги са стимулите, постъпващи от заобикалящата среда.

Мозъкът се развива под въздействие на преживяванията и опита

Колкото повече през първите си години децата **общуват, играят, използват различни сетива и имат досег със света**, толкова повече нараства броят на новосъздадените неврални връзки и вериги. Първоначално се изграждат вериги от по-нисш порядък, които са основа за формиране на базисни способности. Те участват в изграждането на по-сложни вериги, които от своя страна са предпоставка за развитие на по-комплексни мозъчни функции. **Ако основополагащите неврални вериги не бъдат изградени правилно в тази фаза от развитието, много по-трудно и по-бавно ще се изградят по-висшите интелектуални, социални и емоционални умения, необходими за пълноценно развитие на индивида в обществото.** Този факт е главната цел, водещ до промяна, на настоящия документ и описаните в него социални иновации.

IV. СОЦИАЛНА ИНОВАЦИЯ 1 - РАБОТА ВЪВ ФОКУС ГРУПИ

1. Дефиниция, отличителни белези и особености

Какво е фокус група?

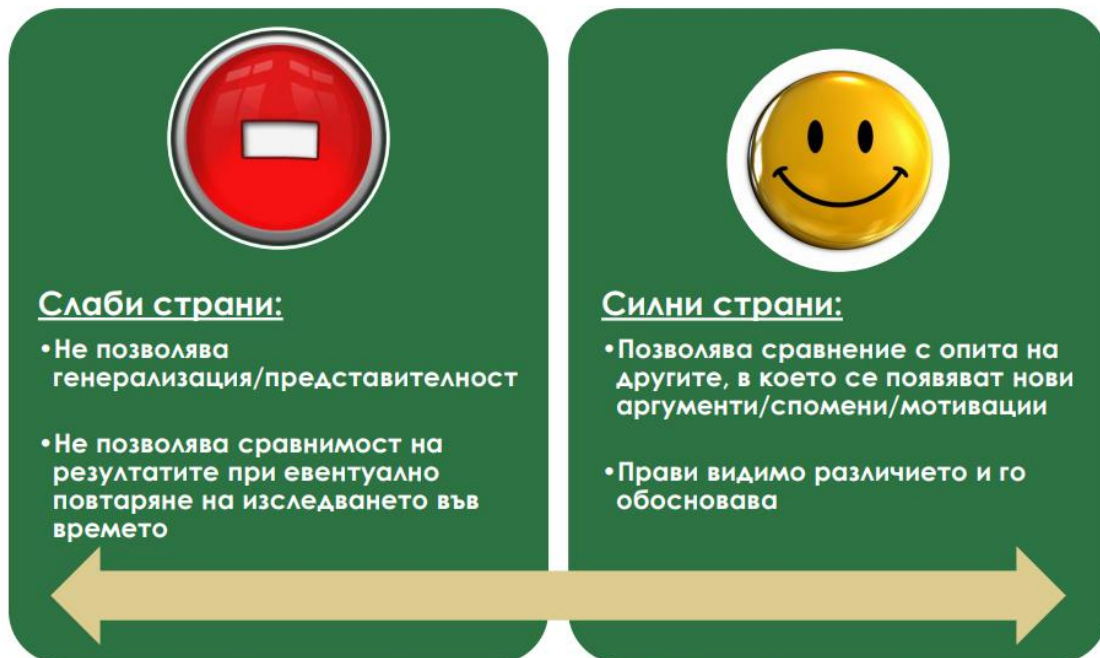
Фокус групата е внимателно планирана поредица от дискусии, предназначени за събиране на информация за определена област. Различава се от останалите форми на групови дискусии по това, че:

- Има ясен план за контролиране на процеса и обстановката, в която става взаимодействие между участниците;

- Използва структуриран процес за събиране и интерпретиране на данни;
- Избира участниците на база на общите характеристики, които те споделят, а не на база техните различия.

Фокус групите се различават от обикновено дълбочинно интервю с това, че между участниците има интеракция (репликиране, допълване, извикване на спомен и т.н.). В една фокус група възникват сблъсъци на позиции/изграждане на аргументи, открояване на различни нагласи.

Качествените методи за набиране и анализ на данни като „фокус групите“ работят не с цифри, а с детайли. Те не могат да ни дадат представа за количествената тежест на един или друг фактор, но могат да ни обяснят цифрите, да ни разкрият как точно изглежда реалността, чиито контури са очертали процентите.

При съставянето на една фокус група е важно да има образователен медиатор. Неговата роля е:

- да задава правилата на дискусията и следи за спазването им;
- да задава теми и въпроси за обсъждане;
- да води/направлява разговора;
- да прави така, че участниците да се чувстват спокойни, равнопоставени и свободни да изразяват мнението си.

Освен него, друг важен фактор при работа с фокус групи, е предварителната подготовка – запознаване с „гайда“/дневния ред/програмата за провеждане на дискусията и фиксиране на приблизителното времетраене на отделните тематични

блокове. Тук е моментът да се спомене, че много важно при дискусиата е да се запомнят и следват основните тематични блокове в програмта и тяхната логическа последователност.

Как да работим с различни таргет групи ?

Представяне

Началното/първото впечатление остава най-траен спомен в съзнанието. Именно то води до предварителни или следващи нагласи от подобен тип събития. Поздравяването на участниците учтиво и приятелски предразполага участниците и ги кара да се чувстват в задушевна обстановка. Към задълженията и ролята на образователния медиатор в началото на събеседването е да обясни на участниците каква е темата и целта на дискусиата и защо именно те са поканени. Медиаторът е в силна и властова позиция и следва да изглежда спокоен и да внуши на участниците и те да се чувстват спокойни. Той трябва да изглежда уверен и да внушава уважение.

Изясняване на правилата

За провеждането на успешна дискусия с фокус групите трябва добре да се обмислят и изяснят правилата, според които ще протече събитието. Важно е в самото начало да се реши дали участниците желаят да запазят своята анонимност или са предразположени към своето представяне. В случай, че дискусиата се записва, задължително следва да се уведомят участниците предварително и да се поиска тяхното съгласие. Обяснява се на участниците колко е важно да разберете тяхното лично мнение по обсъжданите теми. Използвайте мотивиращи изречения, като „В дискусиата

няма верни и грешни отговори, важно е какво мислите вие“. Помолете участниците да се изслушват един друг и да не се прекъсват, за да се чуят всички мнения.

Капаните, които крие подобна дискусия, и как да избягаме от тях

- Понякога в началото на дискусията, след като модераторът зададе първият въпрос/тема, реакцията на участниците е мълчание...
- За да се справите в тази ситуация, опитайте да успокоите и насърчите участниците да изкажат мнението си без да се притесняват. В случай, че никой не поеме инициативата да се включи пръв в дискусията, вие посочете кой да започне.

ТРУДНО НАЧАЛО:

- Да изразяваме личната си позиция
- Да отговаряме на въпроси на участниците, когато отговорите изискват изразяване на лично мнение
- Да изразяваме съгласие/несъгласие, да критикуваме или поощряваме нечие мнение – водещ принцип на модератора е да бъде обективен и безпристрастен
- Да стимулираме участниците да стигнат до консенсус по обсъжданите теми
- Да използваме специфични/непопулярни или непознати за участниците термини и изрази

КАКВО НЕ ТРЯБВА ДА ДОПУСКАМЕ ПО ВРЕМЕ НА ДИСКУСИЯТА:

Гайдът, за който стана въпрос в по – горните редове, не е стандартизиран въпросник, той е само сценарий, към който да се придържа образователният медиатор. Разбира се, винаги може да се излезе от рамките на конкретно зададените въпроси, за да се изследва в дълбочина дадена причина/нагласи/мотивации. Важно е медиаторът да използва следните инструменти:

- Уточняващи въпроси – Защо? Как?
- Допълнителни въпроси, за да се установи мотивацията на участниците (при взимане на решения, оформяне на нагласи)
- Въвеждане на допълнителна тема за обсъждане (в резултат от възникналата в ход на дискусията изследователска хипотеза)

Груповите дискусии не винаги протичат по стъпките на сценария. В случай, че една тема или въпрос, които се появяват по – късно в гайда, бъдат засегнати от участниците предварително, не трябва те да бъдат прекъснати. Важно е образователният медиатор да запомни кой е засегнатият въпрос, за да не го засяга повторно.

Полезни съвети

КАКВО ПРАВИМ В СЛУЧАЙ ЧЕ:

- Един или няколко участника в групата доминират – обръщате се към другите: „А вие г-жо/г-не какво мислите?“/ „Нека чуем и други мнения“
- Участниците започнат да си говорят на групички/прекъсват се – „Ще ви помоля да се изслушвате/не се прекъсвате, защото за мен е важно да чуя всички мнения.“
- Започне говорене/разговор извън темата – „Разбирам, това е важен въпрос, но целта на дискусиата е друга“/ „Нека да се върнем на темата“/ „Нека не се отклоняваме“
- Участниците влязат в спор-убеждаване /сблъсъкът на позиции и аргументи е ключово важен, но когато той се превърне в спор между отделни участници, модераторът трябва да вземе мерки/ – „Няма смисъл да изпадаме в спорове, чуем вашите позиции, да преминем нататък“.
- Участник отправи въпрос към вас (Какво означава това?) – „А вие как го разбирате/как си го представяте?“/ „Според вас как би трябвало да бъде?“ / „Събрали сме се, за да чуем вашето мнение, вие как мислите?“
- Изказване на участник продължи много дълго – „Разбирам ви и ви благодаря, но нека да чуем мнението и на другите участници“

Финални думи/ Закриване на дискусиата

Дискусиата следва да закрие медиаторът. Подходящи изрази за целта са: „Това бяха моите въпроси“; „Това бяха основните неща, които исках да обсъдим“. В случай, че има последни коментари на участниците във връзка с обсъжданите проблеми, правилния подход е „Ако вие искате да добавите нещо, което не сте успели в рамките на дискусиата, с радост ще ви изслушаме“. На финала на дискусиата, медиаторът е длъжен да благодари на респондентите за участието и за споделените мнения/позиции.

Иновацията „работа във фокус групи“ по проект BG05M9OP001-4.001-0089 „Гласът на децата“ ще се провежда 2 пъти месечно с 30 участника от ромски произход. По време на срещите участниците ще попълнят еднократно анкета за обратна връзка, която в последствие ще бъде анализирана и оформена в доклад.

2. Въвеждане на социална иновация „фокус групи“

1. Първата стъпка, която се прави, е да се определи **целта и задачата** на изследването – целта е:
 - Знания: родителите от ромски произход да придобият нови и по-задълбочени познания за ранното детско развитие, да споделят своя опит и да осъзнаят важността на ранната намеса в развитието на техните деца;

- Умения: същевременно да развият умения на български език да формират мнение, да отстояват позиция, да мислят критично и да обсъждат спокойно и аргументирано в групов формат;
- Нагласи: увереност в способността си да общуват компетентно и спокойно по теми, свързани с благосъстоянието на децата си извън тесния кръг в махалата – със здравни, образователни и социални институции.

Периодично се изготвя гайд/програма/дневен ред, който се следва по време на срещите. За улеснение на родителите и по-лесно усвояване на материала, на всяка среща ще се обсъжда по 1 тема, като при интерес и искане на допълнителна информация от страна на родителите, ще се презентират по 2 теми.

2. След което се определя **местоположението** – осигурява се спокойно място, където няма опасност да ви прекъснат. В рамките на проекта, дискусиите, ще се провеждат на територията на кв. Средна кула.
3. Определя се **честота** на срещите – **честотата** на срещите на фокус групите по проекта е 2 пъти месечно. За целта ще бъде изготвен график на посещенията, който следва да се спазва.
4. Определя се **образователен медиатор** – той определя структурата и насоката, но не възпрепятства разговора – работата на образователния медиатор е да поддържа ефективни дискусии, като в същото време следи за резултати и за открития диалог. За по-лесна работа с родителите е допустимо 1 или повече образователни медиатори.
5. Определяне на **дневния ред** – предварително се определят темите, които ще се дискутират на събиранията. Дневният ред следва да е гъвкав и да не пропуска спонтанно повдигане на теми. За целта следва да бъде разработена програма за срещите. Програмата следва да включва ден, продължителност, тема, брой участници, цел, очаквани резултати.

Инструмент за програмиране:

Схема за планиране на интерактивна фокус група			
Ден, час			
Тема			
Цели			
Знания	Да знаят:		
Умения	Да могат:		
Нагласи	Осъзнават:		
Методи и техники на фасилитиране	Игра за запознаване, игра за загреване, мозъчна атака, дискусии, визуализация, работа с текстове, филми, ролеви/ситуационни игри и др.		
Средства/материали			
Резултати (очаквани)			
Времетраене			
Време	Техника	Съдържание	Материали/ средства
		Актуализация на опита – споделяне на личен опит по темата или създаване на общ опит в групата за мотивиране на участниците и привличане на вниманието (ролеви игри, групова игра, наблюдение на ситуация, мозъчна атака)	

		Нови знания – да структурира и систематизира наличното знание; да надгради с ново знание за факти, методи, техники	
		Рефлексия (осмисляне на опита) – да се задълбочи новото знание и да се упражнят умения чрез казуси, ролеви игри, практическа задача, работилница и др.	
		Личностно осмисляне – защо ми е нужно това и как и къде ще го използваме (индивидуални и групови проекти, дейности за решаване и на проблеми и др.)	

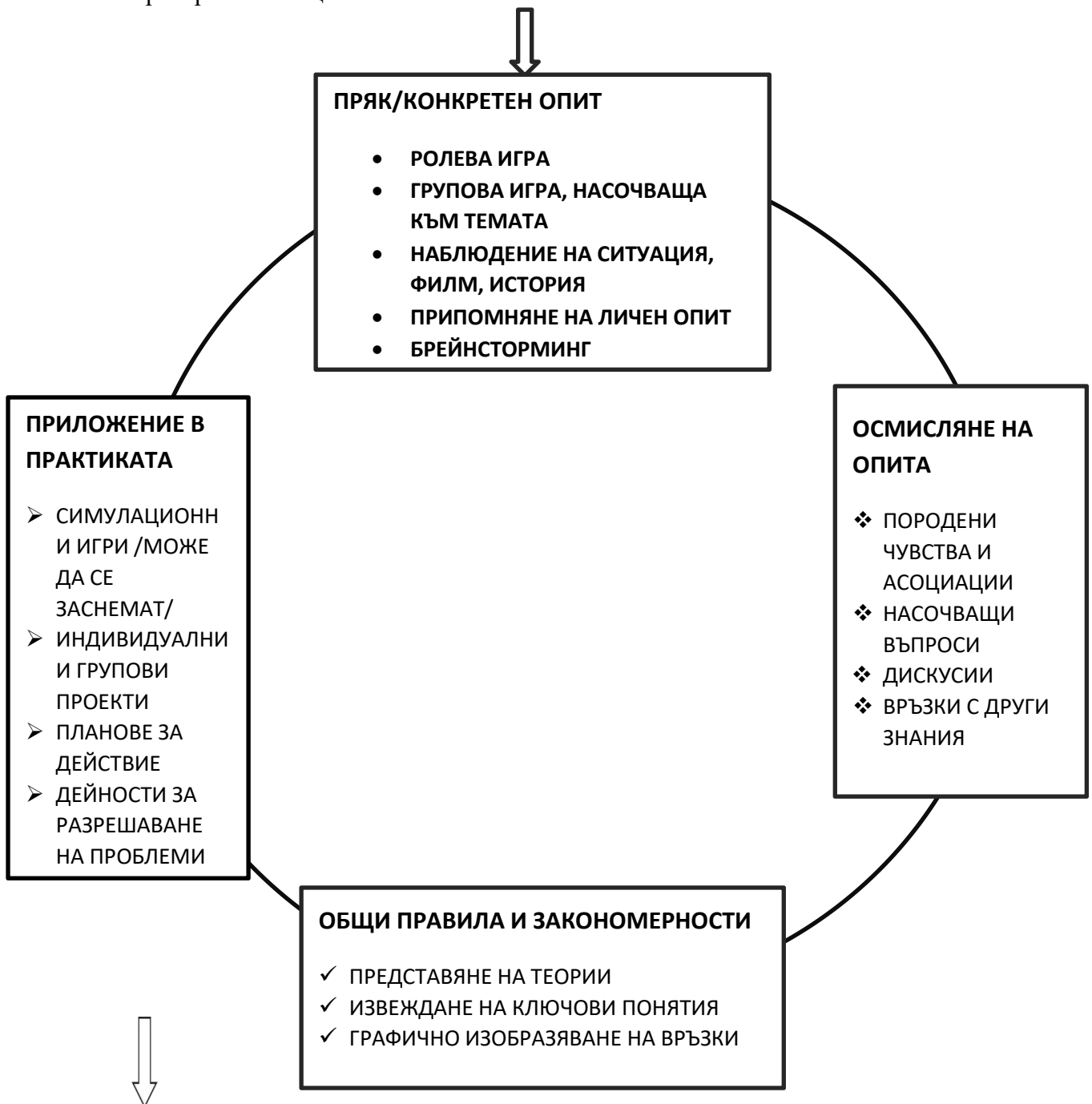
6. Определяне на **участниците** – Участниците се включват доброволно като за целта попълват анкета и карта за участие, с които дават съгласие да се включат в проекта. Следва да се обясни на участниците за какво се събират, и че информацията ще остане конфиденциална. Ако се обсъждат чувствителни теми, всички присъстващи трябва да се съгласят, че всичко, което се споделя в стаята, остава в стаята. Участниците следва да са 30 лица. Те следва да са родители от ромски произход на деца от 0-5 г.
7. Подготовка на **материали и провеждане** - предварително се подготвят материали за участниците, като с оглед на спецификата на целевата група темите се онагледяват максимално – с картини, визуализиращи диаграми, аудиовизуални материали. Осигуряват се и разнообразни по характер материали за „изработване“ и представяне на мнения – предмети, арт-материали, кукли, списания за изрязване на картинки и букви, озвучителна техника за използване на музика и танц. Целта е да се премине през сетивата и емоциите от дадено действие. Използват се различни форми на комуникация, съобразени с ограниченията на членовете на групата, които дават възможност за изразяване на емоции и преживявания, за да се премине към концептуализиране на темата и

подаване на ключови, теоретично обосновани послания за детското развитие и потребностите на децата на дадена възраст.

Инструмент за провеждане на интерактивна фокус група:

КРЪГЪТ НА УЧЕНЕ КАТО ОСНОВА ЗА ПРОВЕЖДАНЕ НА ИНТЕРАКТИВНА ФОКУС ГРУПА

Игри за запознаване, сближаване, раздвижване или съсредоточаване или проверка на емоционалното състояние в началото на сесията

ИГРИ ЗА ПРОЕРКА НА ЕМОЦИОНАЛНОТО СЪСТОЯНИЕ, ОБРАТНА ВРЪЗКА И ПРИКЛЮЧВАНЕ НА ФОКУС ГРУПАТА

8. **Присъствени списъци** – подготвят се предварително и се раздават на участниците да се регистрират преди всяка дискусия.
9. **Анкета** – разработва се предварително и се попълва от участниците след дискусията.
10. **Резултати** – Материалът, събран по време на дискусиите, се обработва и анализира, след което се описва в **доклад**. Описват се трудностите на медиаторите, интересни случки по време на дискусиите, какъв интерес са проявили родителите, какви са техните страхове. В доклада се прилагат и **снимки**, направени по време на събиранията.

АНКЕТА

По дейност 3 „Апробиране и валидиране на социални иновации” ,етап 1 „Работа във фокус групи” по проект №BG05M9OP001-4.001-0089 “Гласът на децата“, финансиран поОПРЧР 2014-2020

Име:

Адрес:

Пол: М / Ж Възраст:

Брой деца на възраст 0-5 години в семейството.....

1. Какъв е соновния проблем в общността, в която живеете?

- Висока безработица
- Липса на образование
- Липса на адекватни здравни грижи
- Липса на подкрепяща среда за отглеждане на малките деца
- Дискриминация
- Друго.....

2. Считате ли, че децата на възраст 0 до 5 години са в риск?

- Да
- Не

Ако отговорът Ви е „Да”, моля посочете причини:

- Последствие от отглеждане в проблемно семейство
- Незадоволена нужда от обич, топлина, уважение на личността
- Етнически причини
- Липса на образование на родителите
- Липса на жизнен опит и социални умения на родителите
- Недостатъчно възможности за достъп до материални ценности: книжки, играчки, куклен театър, др.
- Друго.....

3. Смятате ли, че имате нужда от подкрепа?

Да

Не

Ако отговорът Ви е „Да” моля посочете направление:

Подкрепа за семейството в отглеждането на детето

Мотивиране за образование

Психологическа подкрепа за преодоляване на чувството на безизходица

Информираност за рисково поведение

Трудово посредничество

Здравна медиация

4. Знаете ли, къде да потърсите помощ и подкрепа?

.....

БЛАГОДАРИМ ЗА ОТДЕЛЕНОТО ВРЕМЕ!

V. СОЦИАЛНА ИНОВАЦИЯ 2 - МОТИВАЦИОННО ИНТЕРВЮИРАНЕ

1. Същност, характеристики и особености

Какво е мотивационно интервюиране?

Мотивационното интервюиране е колаборативен стил на водене на разговор, който е насочен към укрепване/засилване на личните, собствените мотивация и ангажимент за промяна.

Този подход е центриран върху клиента/потребителя, има точно изразена емпатия и автентичност. Ключова дума е „приемане“ – уважение и безусловно позитивно отношение и рефлексивно слушане.

Методът на мотивационното интервюиране е посветен на подпомагането на човешката промяна в нейните най-разнообразни форми и проявления. Създаден като терапевтичен стил за подсилване на вътрешната мотивация и осъществяване на значима промяна в някои от най-сложните сфери на проблемно поведение, мотивационното интервюиране бързо се превръща в един от водещите методи за лечение и преодоляване. Базиран е на хуманистичната теорията на Карл Роджър за човешката природа.

Поради фундаменталната проблематика, свързана с мотивацията за промяна, обхватът на приложение на МИ се разпростира и извън сферата на психотерапията. Ефективното му приложение в работата на широк спектър професионални области, включващи медицинската практика, психологичното консултиране, пробацията и корекционната система, го превърна в неотменна част от подхода на съвременните помагачи екипи и институции.

Нещо повече, използвайки най-плодотворните и клинично доказани аспекти на базисните процеси в психотерапията, мотивационното интервюиране се установява като основен интегративен и обединяващ подход, приложим на ключовите нива в консултативната практика².

Кои са отличителните белези на мотивационното интервюиране?

Определена задача – да предизвика, събуди, извлече и засили личната мотивация на клиента за промяна.

Партньорство – лично – централно сътрудничество.

Автономност и самоопределение – хората могат и правят техните собствени избори.

Мотивационното информиране е предизвикващо/извличащо – търси, предизвиква, събужда и извлича собствената мотивация на клиента/потребителя за промяна.

² Милър, У., Терапия и практическа психология, 2010

Определени техники/умения – например, селективното използване на отворени въпроси, рефлексии, даване на подкрепа и правене на обобщения.

Постигането на определена целева промяна – извлича и подсилва говоренето на потребителя, насочено към промяна.

Кои са четирите процеса на мотивационното интервюиране?

1. *Ангажиране* – процесът на изграждането на помагача и работеща терапевтична връзка.
2. *Фокусиране* – процесът, чрез който се развива и поддържа специфична посока на разговора за промяна.
3. *Предизвикване/ извличане* – селективно отговаряне и обобщаване.
4. *Планиране* – развитие и поддържане на ангажимент за промяна и разработване и изпълнение на специфичен план за промяна.

В какво се изразява социалната иновация „мотивационно интервюиране“ ?

Основната цел на този подход е **ПРОМЯНАТА**, т.е. да се намерят точните подходи към онези родители от ромски произход, които все още не са осъзнали отрицателните последици от социалното изключване на тях и техните деца или изпитват двойствени чувства в това отношение.

Мотивационното интервюиране като социална иновация ще се въвежда в рамките на проекта като фокусиран върху клиента и целево ориентиран подход, насочен към осъществяване на промяна и противопоставяне на двойственото отношение. Чрез него се цели да се намерят подходи към онези ромски родители, които все още не са осъзнали отрицателните последици от социалното изключване на тях и на техните деца, или изпитват двойствени чувства в това отношение. Чрез уменията на фасилитаторите и ко-фасилитаторите по проекта, придобити в обучението как се прави мотивационно интервюиране, в рамките на дейността ще бъдат проведени редица интервюта с участници от фокус групите, които дават индикации, че доброволно искат промяна.

2. Въвеждане на социална иновация „мотивационно интервюиране“ (МИ)

1. Първата стъпка, която се прави, е да се определи **целта и задачата** на събитието – целта на МИ е ПРОМЯНА, т.е. да се намери подходящ подход към онези родители, които все още не са осъзнали отрицателните последици от социалното изключване на тях и на техните деца, или изпитват двойствени чувства в това отношение:

Знания: за това как собствените им преживявания и темперамент определят техните реакции, решения и действия

Умения: да развият повишена саморефлексия и способност за промяна

Нагласи: за учене на нови неща и саморазвитие през целия живот

Задачите се описват като точки от дневния ред, по който следва да се водят срещите.

2. След което се определя **местоположението** – В рамките на проекта, мотивационното интервюиране ще се провежда на територията на кв. Средна кула.
3. Определя се **честота** на срещите – честотата на срещите на МИ по проекта е 1 път месечно. Предварително се изготвя график за посещенията.
4. Определя се **образователен медиатор/фасилитатор** – той води процеса на МИ в неговите 4 фази с всеки участник, като го мотивира да насърчава образованието на детето си за активно включване в обществото. В рамките на социалната иновация медиаторите провеждат поредица от интервюта с участници от фокус групите, които дават индикации, че доброволно искат промяна.
5. Определяне на **дневния ред** – предварително се определят темите и въпросите, които ще се дискутират на МИ, под формата на полу-структурирано интервю, но се дава пространство на участниците да споделят, да дефинират своите трудности, да насочват разговора в посока, която има смисъл за тях. Виж таблицата по-долу „Въпроси, насочени към участниците“.
6. Определяне на **участниците** – Участниците следва да са 30 родители от ромски произход на деца от 0-5 г., които са участвали в предходната иновация – „работа във фокус групи“.
7. Подготовка на **материали** - предварително се подготвят материали за участниците, които да използват за по-лесно себеизразяване - арт-материали, музика, терапевтични топки, глина, маски, карти с емоции и др.
8. **Присъствени списъци** – подготвят се предварително и се раздават на участниците да се регистрират преди всяка среща за МИ.
9. **Анкета** – разработва се предварително и се попълва от участниците еднократно. След което получените резултати се анализират и включват в доклад.

10. **Резултати** – Материалът, събран по време на МИ, се обработва и анализира, след което се описва в **доклад**. Описват се трудностите на образователните медиатори/фасилитатори, интересни случаи по време на дискусиите, какъв интерес са проявили родителите, какви са техните страхове. В доклада се прилагат и **снимки**, направени по време на събиранията.

АНКЕТА

По дейност 3 „Апробиране и валидиране на социални иновации” ,**етап 2 „Мотивационно интервюиране”** по проект №BG05M9OP001-4.001-0089 „Гласът на децата“, финансиран по ОПРЧР 2014-2020

Име:

Адрес:

Пол: М / Ж **Възраст:**.....

Брой деца на възраст 0-5 години в семейството.....

Въпрос 1:

Какви са Вашите очакванията за бъдещето на Вашето дете/а?

Въпрос 2:

Какви са Вашите отговорности в домакинството? Съсредоточете се най-много на отговорности, които са пряко свързани с отглеждането на детето/цата.

Въпрос 3:

Как се справяте с предизвикателствата и проблемите в семейството? Разкажете, какво е направено по въпроса и как е допринесло за намиране на решение.

Въпрос 4:

Какво сте научили от грешките си?

Въпрос 5:

Каква е Вашата най-голяма слабост при отглеждането на детето/цата?

Въпрос 6:

Какви са Вашите цели за следващите пет/десет години?

ВЪПРОСИ, НАСОЧЕНИ КЪМ УЧАСТНИЦИТЕ

Активно и отразяващо слушане

1. Как се чувствате от факта, че много от децата в квартала са отпаднали от образователната среда?
2. Кого обвинявате за това?
3. Смятате ли, че вие може да промените настоящата ситуация?

Изявления и въпроси за развитие на несъответствие

1. Казахте, че знаете какво трябва да правите, но това няма да промени вашия начин на живот. Какви са някои от вашите притеснения относно промяната на вашия текущ начин на живот?
2. Какви ще бъдат ползите за вашето дете от промяната на текущия ви начин на живот?
3. Какво ви пречи да вършите това, което искате да направите?
4. Как се чувствате от това?
5. Какво ви кара да мислите, че трябва да направите промяна?
6. Ако нещата се развият точно както искате, какво би било различно?
7. Ако решите да промените, какво мислите, че ще работи за вас?
8. Какви трудности бихте срещнахте, опитвайки се да промените живота си?

Изявления и въпроси при съпротива

1. Всичко е наред, ако не мислите, че някоя от тези идеи ще работи за вас, може би мислите и за други, които може да работят?
2. В крайна сметка, това е вашето решение. И така, какво бихте искали да опитате?
3. Имате право, загрижен съм за вашето положение, но вие сте този, който има контрол.
4. Не разбирам всичко, през което преминавате, но ако искате да споделите какво сте се опитвали да направите, може би заедно можем да намерим идея, която да работи за вас.
5. Бихте ли искали да поговорим за някои идеи, които са работили за други майки и да използваме това да работи и за вас?

Въпроси за подкрепа на самооценката

1. Колко е важно за вас да внесете промяна в личния си живот?
2. Колко искате да успеете в това?
3. Колко сте уверени, че можете да постигнете тази промяна?
4. Какво ви насърчава да можете да се борите, ако искате?
5. Аз знам, че изглежда загубена битка, но сега, когато обсъдихме някои опции, които са работили за други участници, кои звучат като най-подходящи за вас?
6. Звучите като че ли искате да продължите. Какви лични сили имате, които ще ви помогне да успеете? Кой може да ви предложи полезна подкрепа, за да можете да продължите?

VI. СОЦИАЛНА ИНОВАЦИЯ 3 - Имплементиране на иновативни методи за ранна намеса

Чрез играта и досег с културата от ранна детска възраст, след години и интелигентните и не толкова образованите ще могат да разпознават например статуята на Давид от Микеланжело

Директор на музей „Омир“

Социална иновация 3 се реализира чрез два формата – „Библиотека за играчки „Учим чрез игра“ и „Клуб „И аз бях дете“.

Подходи и теоретични основи, които ще се използват при реализирането на тази социална иновация:

1. **ПОЗИТИВИЗЪМ** – позитивната нагласа е подход към всичко, което се прави в няколко направления:
 - 1.1. **Позитивно родителство** – това е родителство/грижа, базирани на поощренията и границите, поставяни с любов от възрастните. Възпитание без нараняване, без наказания и унизяване на детето. Възпитание, базирано на разбирането на детските нужди и ранното детско развитие, постоянното взаимодействие между родителите/грижещите се и децата, обясняване на границите – разумно и смислено.
 - 1.2. **Теорията на привързаността** – това е важността на позитивната връзка между детето и значим за него възрастен за развитието на всеки един човешки индивид. Детето има нужда от сигурни отношения с възрастните, които се грижат за него и без това, нормалното социално и емоционално развитие, няма да се появи. Децата стават привързани към възрастни, които са чувствителни и отговорни в социалните взаимодействия с тях и които остават като постоянно даряващи грижи. Това как родителите/грижещите се отговарят на потребностите на детето от най-ранна детска възраст (първите 6 месеца до 3 години) води до развитие на модели на привързване, които на свой ред водят до вътрешно работещи модели, които направляват индивидуалните чувства, мисли и очаквания в по-късните взаимоотношения на порасналото дете - възрастния.
 - 1.3. **Силните страни и ресурсите на семействата** – да се търси и намира потенциала в децата и семействата, които повечето хора определят като непригодни. Стъпва се на техните силни страни и им се помага да ги развият, така че те сами да повярват в себе си и да могат да се справят с новите кризи и предизвикателства самостоятелно и устойчиво във времето. Помага им се да постигат малки, но реалистични и постижими за тях цели, така че да добият увереност в собствените си сили и възможности.

- 1.4. **Психологията на „обърната палачинка“ или позитивната психология** е - фокусиране се върху това какво хората могат да направят, вместо да се фиксират само недостатъците и проблемите. Търсят се силните им страни, за да им се помогне да ги развият и проблемите се анализират през призмата на уроците, които дават.
2. **ТЕОРИЯТА ЗА МНОЖЕСТВЕНАТА ИНТЕЛИГЕНТНОСТ** – тя е неразривно свързана с позитивния подход. Според психолога Хауърд Гарднър, създател на теорията, хората имат девет вида интелект, които отразяват различни начини на взаимодействие със света. Той твърди, че всеки човек притежава уникална комбинация от възможности (типове интелигентности). Опитът е доказал, че за разлика от академичното образование, което залага единствено на лингвистичната и математико-логическата интелигентност, всяко дете притежава свой уникален потенциал, който трябва да бъде подкрепен и поощрен да се разгърне, така че детето да даде най-доброто, на което е способно. Емоционалната, кинетичната/физическата, зрителната, слуховата или социалната интелигентност не са по-малко значими.
3. **УЧЕНЕ ЧРЕЗ ПРЕЖИВЯВАНЕ** – играта и особено играта сред природата е най-добрият начин за учене при децата. Играта прави децата креативни, социално интелигентни и физически здрави. Със силата на играта, в подкрепяща и позитивна среда, могат да бъдат преодолени проблеми в поведението, дефицити във развитието и социална дезадаптация при децата.

1. Библиотека за играчки „Учим чрез игра“ - описание

В първите години след раждането детският мозък е програмиран да се учи от трупането на опит с разнообразни „стимули“ – говорене, слушане, гледане, физически дейности, докосвания. За да научават най-много за света и да формират базисни неврални връзки и вериги най-малките деца се нуждаят от отношение на възрастните към тях, което включва отделяне на време за общуване, игри, създаване на богатство от „стимули“ за учене от заобикалящата среда, отзивчивост към въпросите, търсенията и интереса на децата. Децата, лишени от това – например деца, отглеждани в институции без достатъчно грижи и стимули за развитие, се наблюдава по-малък брой изградени неврални връзки в определени зони на мозъка, което води до нарушения в социалното и речевото им развитие.

Пластичността на мозъка в първите години на детето позволява поемането на значителен обем информация. С течение на времето тази гъвкавост намалява макар да не изчезва напълно. Това обяснява защо децата напредват значително по-бързо в усвояването на езика (вкл. и на втори език), ако с тях

се комуникира достатъчно интензивно. До втората си година деца, чиито майки говорят активно с тях, имат до 8 пъти по-голям речников запас от връстниците си, на които майките не говорят достатъчно.

Родителите могат да допринесат за развитието на мозъка на малките деца, като осигуряват широки възможности за изучаване и откриване на заобикалящата среда и на разнообразни дейности – **игри, четене на книжки, придвижване в пространството, осигуряване на книжки и предмети, с които децата могат да манипулират, и върху които да упражняват елементарни умения за контрол и т.н** За повишаване на речниковия запас на децата и цялостното развитие на езика голяма роля играе стимулирането на активните им действия с **предметите**. Стимулирането на ранните (дори до 12 месеца) движения и манипулации с предметите оказва влияние върху способността на децата да ги категоризират и съответно са предпоставка за развитие на символната функция и езиковото им развитие.

Четенето и разказването на приказки, пеенето на песни и воденето на разговори са форми на общуване на възрастните с децата в най-ранна възраст, корелиращи с постиганите по-късно резултати в училище. Данните от изследването PIRLS60³ доказват наличие на значими дистанции по отношение на различните видове четивна грамотност при четвъртокласниците, които преди да постъпят в училище са общували по-често с родителите си, отколкото връстниците им, които не са имали шанс да получат достатъчно интензивни лични грижи от свои близки възрастни. Често липсата на такива форми на общуване са симптоматични за множество други проблеми, както в индивидуалното общуване с детето, така и като цяло в семейството: напр. прекалената заетост и често и продължително отсъствие на родителите от дома (вкл. заради икономическа миграция), твърде рано прекъснат отпуск по майчинство, живот в детски домове или седмични детски градини и др.

2. Въвеждане на социална иновация „Библиотека за играчки „Учим чрез игра“

1. Закупуване на **играчки и подходяща литература** – играчките следва да са с образователна насоченост, да развиват логическото мислене на децата и да ги мотивират към учене (според техническата спецификация). Играчките следва да са съобразени с възрастта на децата и да са подходящи с образователен характер.

Осигуряването на играчки и ресурси съответства на международните стандарти за „обучителни практики, съответстващи на етапа на детското развитие“ и техният подбор и групиране в тематични кътове създава среда, която насърчава свободната игра и изследване - прилагане в съвременен вариант на педагогическите подходи на Фридрих Фрьобел, както и по-модерните схващания за играта с полифункционални предмети - „джунджурии“ или

³ Progress in International Reading Literacy Study (PIRLS). 2011. 2013 TIMSS and PIRLS International Study Center, Lynch School of Education, Boston College, and International Association for the Evaluation of Educational Achievement - <http://timssandpirls.bc.edu/pirls2011/international-database.html>.

ресурси за евристична игра, която насърчава автономност, креативност, решаване на проблеми, оценка на рисковете, сътрудничество с други деца.

2. Определяне на **местоположение** – библиотеката за играчки ще бъде разположена в кв. Средна кула. Дейностите следва да се осъществяват както на закрито, така и на открито.
3. Определят се **участници** – участниците следва да са 20 деца на възраст от 0-5 г. и техни родители от ромски произход.
4. Определя се **честота** на срещите – срещите следва да се провеждат 2 пъти месечно, в зависимост от определените в програмата дни.
5. Подсигуряване на **образователен медиатор/фасилитатор** – образователният медиатор/ фасилитатор ще бъде ангажиран с това да обучава децата и да мотивира родителите им да ги запишат на детска градина.
6. Разработване на **присъствени списъци и програма** – в присъствените списъци се регистрират родителите на децата, участващи в библиотеката за играчки, като записват на кое дете са родител. Програмата се изготвя предварително, като в нея се записват дати/дни на събитията, които се провеждат. Програмата се разработва за един или два месеца, след което се обновява за следващите срещи. В нея се записват очакваните резултати и цели на срещите.

Принципите, които ще следва разработването на програмите са:

- ✓ баланс между самоиницираното учене на детето и насочването от възрастния;
- ✓ възможността децата да направят избор между предложени дейности;
- ✓ възможност и условия за изследване/експериментиране чрез активно ангажиране;
- ✓ комбинация от работа в малки групи, работа в голяма група и индивидуални занимания;
- ✓ играта като основно средство за учене;
- ✓ възрастни, които насърчават задаването на въпроси и размишляването, които демонстрират, които насочват и подкрепят и които предлагат алтернативи;
- ✓ систематично наблюдение на учене и поведение.

Модел на програма:

- Децата пристигат и се впускат в свободна игра, съобразно възрастта, възможностите и наклонностите. Възрастните фасилитират процеса, като намесите са минимални. Създали сме стимулираща среда, която подкрепя автономността (самостоятелността) на децата, защото насърчава свободната игра и изследването, учене от опит и грешки, саморегулация на поведението и спазване на правила чрез взаимодействието и игрите с другите деца. За това допринася и смесването на възрасти – по-малките деца наблюдават и се учат от по-големите.

- Добре планирана и подготвена от фасилитаторите приключенска игра, в която има роли за деца в различна възраст и те участват според възможностите си. Тя съдържа изследователска задача, която се разгръща чрез драматизиране на приказки или истории, спортно-състезателни елементи и музикално-ритмични компоненти, художествено творчество, така че да се чувстват равнопоставени и стимулирани и да участват активно деца, с различни комбинации от типове интелигентности.
 - Дейности за успокояване на децата – с подходяща музика, аромати и релаксиращи упражнения, визуализации.
 - Приключване на заниманията и сбогуване на децата.
7. Подсигуряване на **закуска** – за всяко дете следва да се подсигури закуска, която да се раздава на всяка среща с децата.
8. **Резултати** - По време на срещите, медиаторите си водят записки и/или събират информация, която в последствие ще послужи за оценка на иновациите.

3. Клуб „И аз бях дете“ - описание

Всеки възрастен някога е бил дете. Детството му е било изпълнено както с радости, така и със сълзи, със смях, закачки, игри. Детството на всеки един човек е било различно. Голямо влияние за което оказва времето, в което е отрасъл съответния родител, връстниците, с които се е събирал, и не на последно място отношението на родителите му.

Не всяко дете обаче е имало късмета да изживее детството си така, както подобава. Голяма част от ромските семейства не могат да осигурят на своите деца „мечтаното и заслужено“ детство. Воденето на обикновен разговор или пеенето на песни има ефект върху развитието на децата. Връзката между традиционния модел на общуване между децата и техните близки чрез разказване на приказки и постиженията на децата в областта на четенето в по-късното детство е много голяма. Децата, чиито близки са им разказвали приказки, често имат с почти 20% по-високи резултати в теста за четивна грамотност в четвърти клас.

Важен фактор, който силно влияе върху развитието на децата, е пренаселеността. Пренаселеността у дома увеличава риска от предаване на заразни заболявания, нереализиране на пълния набор и цикъл на имунизации, недохранване, насилие между възрастните в семейството, прилагане на наказания от родителите, както и депресия при майките – фактори, влияещи върху развитието и здравето на децата. По този показател благосъстоянието на значителна част от най-малките деца в България е застрашено. Почти 50% от населението в страната живее в пренаселени домове.

Пренаселеността е още по-голяма в домовете, в които живеят деца на възраст до 6 години – през 2011 г. почти 2/3 от децата ненавършили 6 години живеят в пренаселени домове⁴. Всяко четвърто от децата от 0 до 6 години живее в жилище, което освен че е пренаселено, е с течаш покрив, твърде тъмно или без баня и тоалетна. Дяловете и по двата показателя сред най-малките са три пъти по-високи от средните за ЕС-27, като само Румъния е в по-неблагоприятна позиция от страната ни. За децата пренаселеността означава **липса на собствено пространство и място за игра** – ключов фактор за развитието на детето през периода на ранното детство. Пренаселеността и лошите материални условия влошават комуникацията в семейството, включително общуването с децата и – заедно с други аспекти на бедността и материалните лишения – създават потенциал за конфликт.

4. Въвеждане на социална иновация „Клуб „И аз бях дете“ в кв. Средна кула

1. Първата стъпка, която се прави, е да се определи **целта и задачата** на събитието – цели:

Знания: за значението на привързаността, за стимулиране на развитието на детето и позитивни форми на възпитание (без крясъци и шамари).

Умения: изработване на подходящи за всяка възраст играчки от „подръчни“ материали, които могат да се намерят във всяка една ромска къща или да се осигурят безплатно; прилагане на позитивни подходи на възпитание чрез повече общуване и игра с детето, разпознаване и предотвратяване на трудни поведения, свързани с базисни нужди в различните режимни моменти, чрез по-добра подготовка и отклоняващи тактики.

Нагласи: осъзнаване, че всяко дете е интелигентно и има свой специфичен набор от интелигентности, които трябва да се насърчават и през които детето учи нови неща, че позитивното родителство дава по-добри резултати в дългосрочен план.

2. След което се определя **местоположението** – В рамките на проекта, срещите ще се провежда на територията на кв. Средна кула.
3. Определя се **продължителността** на срещите – продължителността на срещите на Клуба по проекта е 1 път месечно. За срещите на клуба следва да се изготви предварителен график на посещенията.
4. Определя се **образователен медиатор** – медиаторът следва да води срещите, които са с неформален характер, за да може участниците да се чувстват „сред приятели“, да се отпуснат и да споделят с лекота своите тревоги и трудности, които срещат при отглеждането на малки деца.

⁴ Евростат, 2013, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database, ilc_lvho05a

5. Определяне на **дневния ред** – изготвя се програма за срещите, която се обезпечава с подходящи материали и ресурси. В програмата следва да се определят дните, в които ще се провеждат срещите. Програмата се изготвя за месец и се обновява за следващите срещи.

Модел на програма:

- Припомняне на любимо стихче или песничка или изиграване на игра от тяхното детство за настройване към времето, когато „и те са били деца“
 - Споделяне на проблеми с децата: връщане към спомените им от тяхното детство и каква е била гледната им точка към подобна ситуация като деца – как са се чувствали; идеи за по-добро решаването на подобни проблеми със собствените им деца
 - Споделяне какви са били любимите им играчки или занимания като деца – какво са нямали, а са искали да имат; може ли това да се изработи с подръчни материали – изработване на играчки от картон, хартия, тесто, хранителни продукти, предмети от бита. Демонстрация как се играе с изработените играчки.
 - Разговор за изработената играчка – за каква възраст е, какви интелигентности развива в детето, как по-творчески да я използват в заниманието с детето си
 - Игра за обратна връзка и заявки за теми за следващите срещи
6. Определяне на **участниците** – Участниците следва да са 20 родители от ромски произход на деца от 0 -5 г.
7. **Присъствени списъци** – подготвят се предварително и се раздават на участниците да се регистрират преди всички събиранията.
8. **Резултати** - По време на срещите, медиаторите си водят записки и/или събират информация, която в последствие ще послужи за оценка на иновациите. Набелязват се препоръки и насоки за по-добра работа с целевата група.

VII. Заключение

Настоящата Методика е разработена в рамките на проект № BG05M9OP001-4.001-0089 „Гласът на децата“, финансиран по процедура № BG05M9OP001-4.001 „Транснационални и дунавски партньорства за заетост и растеж“, ОП „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020. Методиката служи като инструктаж и описание на социалните иновации /добри практики, трансферирани от италианския партньор, по време на работното посещение на българските експерти в Италия.

Описаните 3 социални иновации в предходните глави следва да се апробират в Дейност 3 „Апробиране и валидиране на социални иновации“. Настоящата методика служи като Гайд, въз основа на който експертите следва да въведат италианските добри практики на територията на община Русе, а именно:

1. Работа във фокус групи;
2. Мотивационно интервюиране;
3. Имплементиране на иновативни методи за ранна намеса.

Фасилитаторите и образователните медиатори, както и други експерти, които са пряко ангажирани с изпълнението и въвеждането на социалните иновации, следва да си водят записки, да отговарят за стриктното изпълнение на Методиката, да записват редовно участниците в присъствените списъци, да анкетират и събират информация. След което са длъжни да изготвят необходимите отчетни доклади и да предадат цялостната, събрана от тях, информация на Експерт модели.